

MESILASPEREDE TEGEMINE

Aimar Lauge

Trükise väljaandmist toetab Euroopa Liit Eesti Mesindusprogrammi raames.

Autor Aimar Lauge
Toimetaja Katrin Linask
Kujundaja Ülle Pällo
Esikaane foto: Armin Mitt
ISBN 978-9949-9463-1-0
Tallinn, 2013
Eesti Mesinike Liit
J. Vilmsi 53G, 10147 Tallinn

MESILASPEREDE TEGEMINE

Aimar Lauge

Tallinn 2013
Eesti Mesinike Liit

Mesilasema ja töölised meekärjel. Foto: Aimar Lauge.

Sissejuhatus

Mesilasperesid on vaja teha juurde erinevatel põhjustel: kas talvel hukkunud perede asemele on vaja uusi või on soov mesilat laiendada. Või ollakse kimpus sülemlemisega ja püütakse nii sülemlemist ära hoida. Varuperesid tehakse ka talvekahjude ja emadepuuduse ennetamiseks. Samuti on mesilasperede müük üks viis, kuidas mesilasse lisatulu saada.

Selles brošüüris vaatame perede tegemise enamlevinud mooduseid ning otsime vastuseid, millal ja milliseid neist kasutada.

Kaasaegses mesilas on enamasti kasutusel korpustarud, ja brošüüri kirjutamisel on aluseks võetud just need. Loomulikult saab samu võtteid kasutada ka lamavtarudes.

Eestis enamlevinud raamitüübid on eesti raam ja Langstrothi raam. Mõlemad võimaldavad mesilasperesid panna talvituma ühele korpusele ja mõlema raami puhul võib perede tegemisel lähtuda samast raamide arvust. Farrari raamide kasutamisel tuleb raamide arvu kahekordistada ja pered peaks panema talvituma vähemalt kahel korpusel ja/või nii, et sama arv raame oleks teiste raamide peal. Näiteks: kui on kirjas, et teha 5-raamine pere, siis Farrari puhul tähendab see 10 raami, nii et 5 raami all ja 5 raami nende kohal. Vastasel juhul võib pere talvitumisel hõlpsasti hukka saada.

Ega siis muud, kui peresid tegema! See pole tõesti keeruline, vaid hoopis loominguine ja meeldivalt planeeritav tegemine.

Sülemlemine – kunstsülemi moodustamine

Looduslikult paljuneb mesilaspere just sülemlemise kaudu. Tavaliselt toimub sülemlemine mai-juunikuus, enne peakorjet. Sülemi suurus on enamasti 3–4 kilo, aga sülem võib olla ka palju suurem. Haruldased ei ole isegi 10-kilosed sülemid. Teisalt võib sülem aga mahtuda ka teeklaasi. Kõik oleneb sellest, millal sülem tuleb ja mitmes sülem see antud peres juba on. Mõned eriti sülemlemisaltid pered võivad ka n.-ö. tühjaks sülemleda.

Kui tavaliselt on 1 kilos ca 10 000 mesilast, siis sülemis on tänu kaasas olevale meele “ainult” umbes 6000-7000 mesilast. Enamasti sülemleb mesilaspere kella 10 ja 17 vahel, aga alati on erandeid. Kui tegemist on mesilaspere esimese sülemiga, lendavad perest välja noored mesilased ja vana mesilasema. Sülem kobardub tavaliselt kuskile lähedale, kas puuoksa või põõsasse jne. Ta jääb sinna üldjuhul paariks tunniks ja lendab siis väljavalitud kohta ära. Kuna kunagi pole teada, kui kaua sülem paigal püsib, on soovitatav mesilased märjaks pritsida.

Foto: Aimar Lauge.

Siis jõuab mesinik juba sülemikastiga kohale ja saab pere kasti raputada ning kuhugi jahedasse (näiteks keldrisse) paigutada. Siis tuleb seada valmis taru, mis on puhastatud, pestud ja desinfitseeritud. Parim viis on panna sülem tarru õhtul vastu ööd.

Ühe kilo mesilaste kohta tuleks anda 3 raami. Peale kärjepõhjade oleks soovitatav anda ka 1–2 meeraami ja 1–2 lahtise haudmega raami, mis tagab, et sülem järgmisel hommikul ära ei lenda.

Enamasti mahub 3–4-kilone sülem kenasti ühte korpusesse ära. Tuleb jälgida, et kärjepõhjad oleksid ilusti traatide küljes kinni, muidu võib see mesilaste raskuse all ära vajuda. Korpustaru puhul on kõige mugavam raputada pere kohe korpuse sisse ja panna taru paika. Siis jääb ära sülemikastidega mässamine ja pere teistkordne tarrupane-

6-raamine pere. Foto: Aimar Lauge.

mine. Kui sülem ei ole tulnud oma mesilast, tuleb perele teha kindlasti varroatoositõrje. Kuna sülemis hauet pole, võib ravida võtetega, mida sobib kasutada haudmevabal ajal.

Sülem ehitab kärjepõhjad kiiresti üles ja mesilasema alustab munemist. Pere hakkab ka ilusasti korjele. Mesiniku jaoks on head need sülemid, mis tulevad enne peakorjet ja mis ei tule oma mesilast. Nimelt hakkab sülemlemistungiga peres ema enne sülemi väljatulemist vähem munema, et ta suudaks jälle lennata. Selle tõttu jääb saamata palju mesilasi, kes kuluksid meekorjel hädasti ära. Samuti ei taha sülemlemistungiga pere kõrgi korralikult või üldse mitte üles ehitada, mida põhipere peab siis korjeajal tasa tegema. Kuna sülemiga lendavad ära just noored mesilased, jääb põhiperes korjemesisilasi puudu. Samas ei too uus sülemipere ka nii palju mett, et kaotsiläinud kogust tasa teenida, kuna 2-3 nädala pärast on sülemiperes palju hauet ja suur osa ressursi läheb haudme üleskasvatamisele. Sülemlemise suurim puudus on see, et seda ei saa planeerida, ja kui mesinikul on mesilagruppe juba üle ühe-kahe, ei ole tal võimalik olla korraga mitmes kohas, ning sülemid lendavad lihtsalt minema. See

Mesilasema emaandmispuuris. Foto: Aimar Lauge.

kajastub otseselt meesaagis ja pere tugevuses. Seetõttu ei ole sülemid mesila laiendamiseks kõige targem viis, aga kui sülem juba tuleb, on soovitatav see ikkagi kinni püüda ja tarru panna.

Soovitatav on vahetada sülemites ära ka emad nooremate vastu, eriti kui tegemist on võõra sülemiga, kus mesilasema vanus pole teada. Üldiselt sülemlevad 2–3-aastaste emadega pered meelsamini kui aastavanuste emadega pered.

Kunstsülemit võib vaja minna, kui tahetakse saada võimalikult haigusevabu mesilasi, näiteks emadekasvatuseks, või kui alustatakse uue mesila rajamisega. Kunstsülemi jaoks sobilikud noored mesilased leiame lahtise haudme raamidelt päevasel ajal, kui lennumesilased on korjel. Ühes kärjetänavas on umbes 2000–2500 mesilast, seega saame ühe raami tühjaksraputamiseks ca 2000 mesilast. Raputada võib lahtise haudmega raame, aga kinnise haudmega raamid on õrnad ja sealt tuleks mesilased hoopis harjaga ettevaatlikult maha pühkida. Parem on siiski jääda lahtise haudme raputamise juurde. Loomulikult tuleb veenduda, et raputamiseks ei satuks sülemikasti kogemata põhipere ema. Kõige kindlam on mesilasema üles otsida ja panna noorte mesilaste võtmise ajaks puuri või tõsta koos raamiga tühja korpuse.

Enamasti tehakse kunstsülemit juuni alguses, ja siis võib igast perest julgesti võtta 2–3 raamitäit mesilasi. Noori mesilasi võib erinevatest peredest kokku raputada, ilma et peaks kartma, et nad omavahel kaklema lähöksid. Kui teil on näiteks 10 mesilasperega mesilagrupp ja te võtate igast perest 2 raami mesilasi, saate kokku korraliku sülemi jagu noori mesilasi, nii 3–4 kilo. Tuleb arvestada, et kunstliku sülemi kilos on rohkem mesilasi kui tavasülemi omas, ja ka seda, et nendel mesilastel pole mett kaasas. Kui tahetakse saada täiesti haigusvabu mesilasi, on soovitatav

raputada selline kunstsülem õhtul jälle korpusse, kus on vaid kärjepõhjadega raamid. Muidu võib, nagu loomuliku sülemi korral, panna korpusse ka 1–2 lahtise haudme raami ja ühe meeraami. Kui kunstsülem aetakse vaid kärjepõhjadele, tuleks anda ka 1–2 liitrit suhkrulahust vahekorras 1:1. Korjevaesel ajal tuleb niikaua sööta seni, kuni peres on piisav söodatagavara, s.t. minimaalselt 2 raami sööta. Mesilasema, soovitatavalt paarunud, tuleb anda puuriga, nii et mesilased saavad ema ise vabaks lasta. Ema tuleks 5 päeva pärast kontrollida, siis ta peaks juba munema ja mesilased on jõudnud kargi üles ehitada. Lennuava võiks teha poole väiksemaks, eriti kui söödame korjevaesel ajal, et suured pered ei tuleks röövima.

Mesilaspere poolitamine

Tavaliselt poolitatakse mesilaspersedid enne peakorje algust. Kuigi kirjanduses võib leida viiteid ka perede poolitamisele pärast peakorjet, seda vaevalt keegi teeb, kuna pered on siis mett täis ja neid on raske liigutada.

Mesilaspere poolitamisel püütakse nii kõik mesitarus olevad raamid kui ka mesilased võimalikult pooleks jagada. See tagab mesilasperelede

võrdsed arenguvõimalused ja säilitab pere bioloogilise terviklikkuse, s.t. pere, milles on igas vanuses mesilasi ja hauet – mis eristab teda näiteks sülemist ja ka lendperedest.

Lendperet on paras aeg teha siis, kui pered on kolmel korpusel. See on ajaliselt mai teine pool, siis kui võilill õitseb. Mesilaspere, mida hakatakse poolitama, tõstetakse oma asukohalt lennuava suhtes kas paremale või vasakule. Selle kõrvale pannakse teine taru, nii et endine lennuava koht jääks mõlema taru vahele võrdsele kaugusele. Siis jagatakse kärjeraamid võrdselt ära. Kui peres on 6 meeraami, jäetakse kummalegi perele 3 raami. Samamoodi tehakse haudmeraamide ja kõigi muude raamidega. Kui pere on kolmel korpusel, saavad mõlemad pered 15 raami. Nii saab kummalegi panna lisaks veel 5 kärjepõhjadega raami või ülesehitatud kärjega raami, nii et pered jäävad kahe korpuse peale. Sellega on laiendamine ära tehtud.

Teatavasti on mesilasemasid peres vaid üks, seega peab ühele perele andma kas paarumata või – veel parem – paarunud ema. Paarunud mesilasemasid saab mesinik ise varuperedes ületalve hoida. Tuleb jälgida, kuidas lennumesilased jagunevad, ja kui ühte (tavaliselt vana mesilasemaga) perre hakkab lendama rohkem mesilasi, tuleb lennuavade paigutust nii korrigeerida, et see pere, kuhu lendab vähem lennumesilasi, tõstetakse pere endisele asukohale lähemale ja teine samavõrra eemale. Kui teises peres on ema vastu võetud ja ta on hakanud munema, ongi ühe mesilaspere asemel olemas kaks peret.

Mesilasperede poolitamise halb omadus on see, et see on suhteliselt töömahukas ja täpsust ning rassimist nõudev ettevõtmine, samas aga tasub see ennast kindlasti ära – välja arvatud suurmesilas, kus töömahukus ületab saadava kasu. Selliselt tehtud mesilaspered ei sülemle ja korjavad korralikult mett. Kaks ema suudavad rohkem mesilasi toota kui üks, ja seega on ka rohkem mesilasi korjel. Üks selline poolitatud pere ei anna küll nii palju mett, kui poolitamata pere, aga kahepeale annavad nad kokku rohkem, kui üks poolitamata pere tavatingimustel.

Mesiniku jaoks on see suur võit, et ühekorraga on juures lisapere, mesilaspered laiendatud ja sülemlemistungi võimalus elimineeritud.

Lendpere tegemine

Lendpere tegemisega on üks huvitav asi juures. Tuleb tunnistada, et kui olen mesinike käest uurinud, miks nad lendperesid teevad, olen saanud harva vastuseks: selleks, et peresid juurde saada – kuigi lõpptulemuseks on ühe mesilaspere asemel kaks peret. Nimelt kasutatakse sellist perede tegemise meetodit rohkem sülemlemistungi ärahoidmiseks, õigemini selle peatamiseks. Üsna tihti ühendatakse sellised pered sügisel jälle algsete peredega, ja nii on kevadel ja sügisel sama arv mesilasperesid, aga suvel võib nende arv olla kahekordne. Ilmselt on siin määravaks lamavtarude ajast pärit probleem ruuminappusega, sest Eesti 22-raamine lamavtaru jääb lihtsalt kitsaks ja pered kipuvad sülemlema. Korpustarudega seda probleemi pole ja nn. kunstliku sülemlemise saab korraldada ilma, et peaks lendperet tegema ja pere terviklikust lõhkuma.

Igal juhul on lendpere tegemine lihtne, ja seepärast on see ka nõnda populaarne. Lendperede tegemiseks on palju erinevaid viise, aga kirjeldan siin üht klassikalisemat.

Lendperet tasub teha vahetult enne peakorjet, sest siis on põhiperes haudmepaus ja mesilased saavad korjest täielikult osa võtta. Lendpere tehakse päevasel ajal, kui mesilased lendavad. Kõigepealt tõstetakse põhipere oma asukohalt ja pannakse uude kohta. Vana koha peale pannakse üks tühi korpustaru korpus, sinna pannakse sisse 3–4 haudme- ja 1–2 meekärge, ülejäänud kärjepõhjadega raamid ja põhipere mesilasema. Põhiperesse antakse siis vastavalt olukorrale kas kupuga raam (näiteks kui antud peres on sülemlemistung sees), paarumata ema – mis on mesiniku seisukohast kõige kasumlikum – või paarunud uus ema. Selle tulemusena lendavad kõik lennumesilased vana koha peale, kus on nende vana ema ja mõned haudmeraamid ning ülesehitamata kärjed. Siit tuleb ka nimetus – lendpere. Põhiperre jäävad aga noored mesilased ja uus ema/kupp. Erinevalt sülemist, mille puhul lendavad ära noored mesilased ja vana ema, “lendab” siin samuti vana mesilasema, aga noorte mesilaste asemel vanad mesilased. Seetõttu oleks hea jätta lendperesse vähemalt üks kinnise haudmega kärge, et noori mesilasi tuleks rutem peale. Kahe nädalaga peaks lendperes normaalne olukord

taastuma, nii et peres on enam-vähem õige vanade ja noorte mesilaste vahekord. Samas on perele tekitatud kunstlikult sülemi äralennutunne, ja sellised pered tavaolukorras ja õigete mesindusvõtete kasutamisel enam ei sülemle. Hiljem, kui on soov mesilasperesid alles hoida, tuleks lendperesse jäänud vana mesilasema uue vastu välja vahetada.

Sülemlemistungi ärahoidmiseks korpustarus on lihtne moodus. Nimelt, kui lisatakse 3. või 4. korpus, võib mesilasema panna kolme lahtise haudme raamiga kõige alumisse korpusesse. Ülejäänud on kärjepõhjaga raamid. Korpuse peale pannakse emalahutusvõre. See tekitab lennult tulnud mesilastele mulje et midagi on lahti, ja nad hakkavad ilusti kõrgi üles ehitama ning sülemlemistungi teke on jälle edasi lükatud, kuni tuleb päästev peakorje. Samas jääb nii jälle lisapere tegemata, nii et võta sa kinni, mis on parem/targem.

Võrsikpere tegemine

Heal lapsel palju nimesid. Võrsikperesid nimetatakse ka iduperedeks. Mõlemad nimed on õiged. Olenevalt eesmärgist võib neid nimetada veel nii varuperedeks kui ka varuemaperedeks. Igal juhul on selline perede tegemine väga populaarne ja igati mõttekas. Samuti on väga palju erinevaid mooduseid ja versioone, kuidas võrsikperesid teha.

Kõige määravam on siin aeg, millal võrsikperesid teha, ja mida soovitakse saavutada. Kui lendperede tegemist ja perede poolitamist

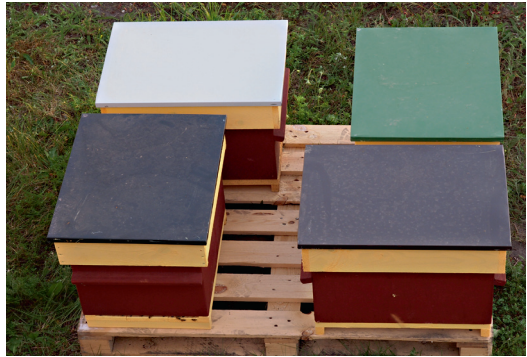

Mesilastega kaetud suiraraam. Foto: Aimar Lauge.

on kasulik teha just enne peakorjet, siis võrsikperesid võib teha nii enne kui ka pärast seda. Mesinikuna peame mõtlema, kas meil on eesmärgiks saada palju mett ja palju peresid, või on põhirõhk meel või hoopis mesila suurendamisel.

Alustame variandiga, kus me tahame teha vara-

kult palju mesilasperesid ja samas soovime saada põhiperede käest ka mett. Sel juhul saab teha võrsikperesid siis, kui on juba saada paarunud mesilasemasid – seega tavaliselt jaanipäeva paiku. Siis võetakse põhiperest üks kinnine haudmeraam, teine lahtine haudmeraam ja üks meeraam,

Noored võrsikpered euroalusel. Foto: Aimar Lauge.

kus võiks olla koos mesilastega ka suira. Kui võrsikpere viiakse mesilagrupist ära nii, et mesilased oma vanasse tarru tagasi ei lenda ja kärjed on ilusasti mesilasega kaetud, pole vaja lisamesilasi juurde raputada. Kui võrsikpere jääb samasse mesilasse, peab noori mesilasi üheltkahelt lahtise haudmega raamilt juurde panema. Muidu võivad haudmeraamid jääda mesilasteta, kuna osa vanemaid lennumesilasi lendab vanasse tarru tagasi. Peresse tuleb puuriga anda paarunud mesilasema ja pere peale 1 liitri jagu suhkrulahust vahekorras 1:1. See soodustab ema vastuvõtmist, pealegi pole alles loodud peres piisavalt lennumesilasi. Sooja hoidmiseks peaks korpusesse panema vahelaua ja lennuava väikeseks reguleerima. Kui pere on ema kenasti vastu võtnud, areneb selline pere sügiseks ilusti suureks pereks, samas ei nõrgesta selline moodus põhiperet ega halvenda tema meekorjet. Loomulikult võib teha võrsikpere ka paarumata emast, aga siis tuleb seda teha paar nädalat varem. Ausalt öeldes on mesilasemale suhteliselt ükskõik, kas ta paarub paarumistarust või võrsikperes – munema hakkab ta ikka enam vähem samal ajal, ning mesinikuna peame peresse igal juhul ema andma, olgu siis paarunud või paarumata. Loomulikult võib võrsikpere teha ka suurema arvu haudmeraamidega, aga siis peab arvestama võimalusega, et selline pere vajab enne sügist lisakorpusi.

Võrsikperesid võib teha ka pärast meekorjet. Siis on peredes palju mesilasi n.-ö. “üle” ja mesilasperede juurdetegemine on väga sobilik. Näiteks kui teha juulikuu keskel 5-raamiseid mesilasperesid, tuleks võtta

jälle üks mee-/suiraraam ja kaks haudmeraami ning paarunud mesilase-
ma. Selliselt tehtud peredes kasvab augustiks ilusasti 5 raami mesilasi
ning pered saab panna korpustarru paaris talvituma. Eestis on võimalik
ületalve hoida ka 3-raamiseid peresid, siis kas kolmekesi korpuses või
lamavtarus põhipere kõrval nn. taskuosas.

Koondvõrsikpere tegemine

Kui siimaani oleme kirjeldanud viise, kuidas ühest mesilasperest on teh-
tud üks või kaks lisaperet, on tegelikult võimalik teha mitmest perest ka
üks pere. Sellist peret nimetatakse koondvõrsikpereks. Näiteks võib juunis,
kui mesilasemad on paarunud, teha kolmest põhiperest 10-raamise pere.
Selleks tuleb võtta ühest perest kolm raami hauet ja teisest veel kolm raami
hauet ning kolmandast kaks mee-/suirakärge. Sellest perest, kust võtsime
mee- ja suirakärjed, raputame kolmelt lahtiselt haudmeraamilt noori
mesilasi juurde. Noored mesilased omavahel kaklema ei hakka, ja ema
andmisel puuriga oleks soovitav anda ka 1–2 liitrit ergutussööta. Et korpus
saaks täis, tuleks äärmisteks raamideks panna kärjepõhjadega raamid.
Kui neid hakatakse üles ehitama, tuleb lisada uus korpus.

Kui uusi peresid teha, tuleb silmas pidada ka kärgede paigutust: mee-
raamid peab panema äärtesse ja haudmeraamid keskele. Emapuur tuleks
panna haudmeraamide, eriti lahtise haudmega raamide vahele. Lennuava
võiks alguses olla väiksem. Kui peres puuduvad lennumesilased, peab
alguses andma kindlasti ergu-

tussööta vahekorras 1:1. Peresid
võib teha nii kupu, paarumata
kui ka paarunud mesilasemaga.

Nagu näha, pole mesilaspe-
rede tegemine mingi keeruline
tegevus, vaid kõigile mesinikele
võimetekohane.

Muhumaal, suvel 2013

Ema andmine. Foto: Aimar Lauge.

SISUKORD

Sülemlemine – kunstsülemi moodustamine.....	6
Mesilaspere poolitamine.....	9
Lendpere tegemine.....	11
Võrsikpere tegemine.....	12
Koondvõrsikpere tegemine.....	14

Foto: Ene Tigas

Aimar Lauge.

ISBN 978-9949-9463-1-0

9 789949 946310